

አማርኛ አፍ መፍቻ ቋንቋቸው ላልሆኑ ተናጋሪዎች የማስተማሪያ መጻሕፍት ዝግጅትን በተመለከተ ለሚደረገው ውይይት ያለኝ የግል ሐሳብ

(Personal views on preparing teaching materials for non-native speakers of Amharic)

Seid Ahmed Ali ሰይድ አሕመድ ግሊ
Seidali615@gmail.com
Bundessprachenamt (Hürth)

ሐሳቤን በጥያቄ እጀምራለሁ፡- የአማርኛን ቋንቋ እንደ አፍ መፍቻ ተናጋሪው ሕዝብ ማስተማር ለምን አንጀምርም? በተጨማሪም የሥርዓተ ትምህርቱን ዝግጅት በተመለከተ የትኞቹን ይዘቶች (ርእሶች) ቢያካትት የተሻለ ይሆናል? በእነዚህ ሁለት ዋና ጉዳዮች ላይ አንዳንድ ሐሳቦችን ማቅረብ እፈልጋለሁ።

1. ግሦችን እና ከግሥ ጋር ተዛማጅነት ያላቸውን የሰዋሰው አገባቦች ማስተማር በተመለከተ በየትኛው ጊዜ (Zeitform) ቢጀመር ጥሩ ይሆናል?
2. ለንግግር እና ለንባብ የሚመረጡ ርእሰ ጉዳዮች (Themen) የትኞቹ ቢሆኑ የተሻለ ነው?
3. ግሦችን እና ከግሥ ጋር ተዛማጅነት ያላቸውን የሰዋሰው ርእሶች በየትኛው ደረጃ ለማስተማር ብንጀምር የተሻለ ይሆናል?

ለምሳሌ እናት ልጇን በመጀመሪያ የምታስተምረው፡- „ና!፣ ብላ!፣ ሂድ!፣ ተኛ!፣ ውሰድ!“ ወዘተ. የመሳሰሉትን ትእዛዛዊ ግሦች ወይም አባባሎች ተጠቅማ ነው። ይህንን ነጥብ ከዚህ በታች ለማብራራት እሞክራለሁ።

እንደሚታወቀው ግሥን ማስተማር ስንጀምር ስለ ግሥ ገለጻ ስናደርግ ያማርኛ ግሥ በ3ኛ መደብ፣ ተባብሮ (ወንድ) ጾታ፣ ነጠላ ቊጥር እና በኃላፊ ጊዜ ዘርዘረን እንሰጣለን። ምክንያቱም በሴም ቋንቋዎች የተለመደ የግሥ ርባታ ሥርዓት ስለሆነ እና ግሦቹን በመዝገብ ቃላት ለማግኘት እና እንዴት እንደሚመደቡ የመሳሰሉትን ትንታኔዎች ለመስጠት የተለመደ ስለሆነ ነው።

ዋናው ግሥን የማስተማሩ ጉዳይ የሚመጣው ከዚህ በኋላ ያለው ነው።

ስለ ግሥ በኃላፊ ጊዜ፣ „አየሁ“ እና በወደፊት ጊዜ „አያለሁ“ ... እያልን እናስተምራለን። እዚህ ላይ ይህንን የግሥ እርባታ ወይም የሰዋሰው ሕግ ከማስተማራችን በፊት በመግቢያዬ ላይ እንደጠቀስሁት በጽሑፋችን ወይም በንግግር ልምምድ ጽሑፍ ላይም እንደምንጽፈው ሁሉ በሚከተሉት ሁለት የግሥ እርባታ ቅርፅ ለምን አንጀምርም? የሚል ነጥብ ማንሣት እፈልጋለሁ፡-

- 1ኛ በትእዛዝ አንቀጽ (Imperativ)
- 2ኛ አዛማጅ አንቀጽ (Relativsatz)

ምሳሌ፣ በቋንቋ ማስተማር ውስጥ ያለው የንግግር ትምህርት በሰላምታ ነው የሚጀመረው። በተለይ በአክብሮት ሰላምታ። ማለትም „ጤና ይስጥልኝ“። ከዚያም በመቀጠል መተዋወቅ ነው። በመጨረሻ መሰናበት ነው። ስንብታችን ደግሞ „ደኅና ይዋሉ!“፣ ደኅና ይምሹ!“፣ ደኅና ይደሩ!“ እና የመሳሰሉትን በትእዛዝ መልክ የሚገለጹ የመልካም ምኞት እና የስንብት መግለጫ አባባሎችን እናገኛለን። ይህ ማለት በሰዋሰው ሕግ “ትእዛዝ” ነው።

እንደዚሁም፣ ሌላ ምሳሌ ከሰላምታ እና ከትውውቅ በኋላ የአንድ ቦታ እና ሰው፣ ወይም አንድ አቃ የሚገኝበትን ቦታ ለመጠየቅ ስንፈልግ ደግሞ እንደሚከተለው እንላለን። አንድ ሰው „የአቶ መስፍን ቤት፣ ወይም ቢሮ የት ነው?“ ብሎ ሲጠይቅ የሚያገኘው መልስ “መጀመሪያ በዚያ ሕንጻ ወደ ግራ ታጠፍ! ከዚያም ቀጥታ ሂድ! ወይም ወደ ሁለተኛ ፎቅ ላይ ውጣ!” ወዘተ ነው። እንደዚህ ዓይነት ያሉ ብዙ ምሳሌዎችን ማቅረብ ይቻላል። ይህም ማለት ትእዛዛዊ ዐረፍተ ነገርን በንግግራችን ውስጥ ቀድሞ እናገኛለን ማለት ነው።

እዚህ ላይ “ትእዛዝ” ብዬ ማዘዝን እየተናገርኩ እንዳልሆነ እንዲታወቅልኝ በአጽንኦት ለማስገንዘብ እፈልጋለሁ። ለማንሣት የፈለግኩት ነጥብ፡ “ትእዛዝ” በንግግራችን መጀመሪያ ላይ እንደሚገኝ ለማመልከት ነው። ስለዚህ በመጀመሪያዎቹ የማስተማሪያ መጽሐፎች ውስጥ ስለግሥ ባሕርይ እና ስለ ግሥቶች ምድብ ካስተማርን በኋላ ስለ ትእዛዝ (Imperativ) ብናስተምር አይሻልም?

ከዚህ በተጨማሪ አዛማጅ አንቀጽ በንግግራችን ውስጥ ቀድሞ የሚመጣ አነጋገር ነው። ለምሳሌ፡ ከሰላምታ በኋላ ጥያቄ ሲጠየቅ እንዲከተለው ሊሆን ይችላል፡- “ወደ ባሕር ዳር የሚሄደው አውቶብስ በስንት ሰዓት ነው የሚነሣው?” – “በሁለት ሰዓት ነው የሚነሣው።”፣ “መቼ ነው የመጣሽ?” – “ትላንት ነው የመጣሁት።”፣ “መጽሐፉን የት ነው የገዛኸው?” – “ከአራት ኪሎ ከመጻሕፍት መደብር ነው የገዛሁት።”፣ “የት ነው የምትኖረው?” – “እዚህ አዲስ አበባ ነው የምኖረው።” እና የመሳሰሉት በተለምዶ ጥያቄ የምናቀርበው እና መልስ የምንሰጠው የቋንቋ አጠቃቀም ወይም አነጋገር ነው። ስለዚህ በዚህ መልኩ ግሥ ማስተማር ብንጀምር የመስማት እና የመናገር ችሎታን ለተማሪዎች እጅግ በጣም ቀላል ያደርግላቸዋል። "እላለሁ"።

ሁለተኛው ሐሳብ የምናስተምራቸውን “ርእስ ጉዳዮች” የሚመለከት ነው። እኔ እና የሥራ ባልደረባዬ ከዚህ በታች በተዘረዘሩት ርእስ ጉዳዮች ላይ በብዛት ትኩረት አድርገን እናስተምራለን። ይህ እንደመነሻ ሐሳብ ሆኖ ለጀማሪዎች እና ለመካከለኛ ደረጃ ያሉት ጀማሪዎች የትምህርት ዝግጅት ውስጥ ቢካተት መልካም ነው እላለሁ።

ለጀማሪ ደረጃ የትምህርቱ ርእስ ጉዳዮች

- የግል መረጃዎች (Persönliche Daten, Angaben zu Person)
- መኖሪያ ቤት (Wohnung/Unterkunft)
- የዕረፍት ጊዜ ማሳለፊያ (Freizeitbeschäftigungen)
- የዕለት ውሎ (Tagesablauf)
- እቃ መግዛት/ገበያ (Einkaufsmöglichkeiten)
- የሙያ ሥልጠና እና ሙያ (Ausbildung Beruf)
- የዕረፍት ጊዜ፣ ጉዞ (Urlaub, Reisen)
- የሕዝብና የግል ትራንስፖርት (Öffentliche und private Verkehrsmittel)
- የአየር ሁኔታ (Wetter und Klima)
- የቦታ ገለጻ እና አቅጣጫዎች (Beschreibung von Orten, Angaben zu Orientierung)

ለመካከለኛ ደረጃ የትምህርቱ ርእስ ጉዳዮች

- የሙያ ሥልጠና እና ሙያ (Ausbildung Beruf)
- መኖሪያ ቤት (Wohnung/Unterkunft)
- የዕረፍት ጊዜ ማሳለፊያ (Freizeitbeschäftigungen)
- ትራንስፖርትና መገናኛ (Transport und Verkehr)
- ዕረፍት፣ ጉዞ፣ ቱሪዝም (Urlaub, Reisen, Tourismus)
- የቦታ ገለጻ እና መሥሪያ ቤቶች (Beschreibung von Orten und Einrichtungen)
- ስፖርት (Sport)
- ጤና እና አካባቢ (Gesundheit und Umwelt)
- መልክአ ምድር (Landeskunde)

ከዚህ በላይ ለተጠቀሱት ርእስ ጉዳዮች አጫጭር ጽሑፎችን፣ ንግግሮችን እና ቃለ ምልልሶችን በጽሑፍ፣ በድምፅ፣ በሥዕል/በፎቶ እና በፊልም መልክ በማዘጋጀት ማስተማር ይቻላል።